

DE STEUN VAN HET TRADE FOR DEVELOPMENT CENTRE AAN
BURUNDESE KOFFIECOÖPERATIES

BTC *TRADE FOR DEVELOPMENT*

Inhoudstafel

01

Recente evolutie van de koffiesector in Burundi

- Koffie in Burundi (p.4)
- Een sector in crisis (p.5)
- Een omstreden privatisering (p.7)

02

Steun van het Trade for Development Centre aan de koffiecoöperaties

- Capaciteitsversterking in technische bijstand voor de vereniging COCOCA (p.11)
- Capaciteitsversterking en drinkwatervoorziening voor de coöperatie DUSANGIRIJAMBO (p.12)
- Gebruik van biologische bemestingsmiddelen om de kwaliteit van de koffie van de coöperatie NKAMWA YACU te verbeteren (p.13)

RECENTE EVOLUTIE VAN DE KOFFIESECTOR IN BURUNDI

De koffiesector is zeer belangrijk voor de Burundese economie aangezien hij meer dan de helft van de exportopbrengsten van het land genereert. Er is echter een privatiseringsproces aan de gang dat de voedselzekerheid van vele landbouwers in gevaar dreigt te brengen.

Als reactie daarop hebben de koffieboeren zich verenigd in coöperaties en hun eigen wasstations gebouwd.

KOFFIE IN BURUNDI

Burundi is één van de armste landen ter wereld

Burundi is politiek instabiel en één van de armste landen van de wereld. Dit kleine land in Centraal-Afrika heeft een oppervlakte van 27 834 km² en telt 8,6 miljoen inwoners (340 inwoners/km²). Het staat op de 178e plaats (van 186) op de index voor menselijke ontwikkeling (HDI) . 66 % van de bevolking leeft onder de armoedegrens en 60 % is chronisch ondervoed.

De koffie van de missionarissen

De koffieteelt werd in 1903 ingevoerd in Burundi door katholieke missionarissen en is heel belangrijk voor de Burundese economie. Ze is de voornaamste bron van inkomsten voor bijna **750 000 gezinnen**, wat overeenkomt met 55 % van de bevolking. Afhankelijk van het jaar genereert ze **tussen 50 en 85 % van de exportinkomsten**.

De beste koffie wordt geteeld in het noorden, op de heuvels van de provincies Ngozi en Kayanza. Net zoals in Rwanda wordt daar vooral het Bourbon-ras geplant op de zeer vruchtbare en hoog gelegen (tussen 1650 en 1950 meter) vulkanische bodem. Het ras produceert een zachte kwalitatieve Arabica-koffie.

De percelen (ongeveer 12 are per gezin) zijn heel klein en tellen gemiddeld 200 koffieplanten, naast nog wat veeteelt en andere gewassen, zoals bananen, bonen en maniok.

Burundi exporteert hoofdzakelijk de gewassen* koffie 'Washed' en 'Fully Washed' en kleine hoeveelheden specialiteitenkoffie (eerlijke handel, bio, ...).

* De koffiebessen worden ontpulpt met behulp van een machine. Wat overblijft van het fruit gaat in grote vaten gevuld met water om de fermentatie en het verwijderen van het bezinsel te vergemakkelijken.

EEN SECTOR IN CRISIS

Na de onafhankelijkheid in 1962 werd de koffieketen volledig gerund door de overheid die via de zogenaamde Sogestals (Sociétés de Gestion des stations de lavage) alle schakels beheerde – van productie over verwerking tot verkoop. De koffieboeren verkochten hun koffie aan één van de 133 Sogestals tegen een prijs die was vastgelegd door de overheid.

In de jaren '90 ging de koffiesector door een **zware crisis**. Oorzaken waren de onzekerheid in het land, een abnormale cyclus (na een goed jaar volgde een zwak jaar), de veroudering van de koffieboeren, de dalende internationale koersen en de door de staat vastgelegde lage prijzen die de producenten ontvingen.

De ontmoedigde koffieboeren die hun koffieplanten niet konden rooien omwille van een overheidsverbod, gingen ze verwaarlozen en gaven de voorkeur aan voedingsgewassen en aan de bananenteelt voor bier, wat meer opbracht.

Deze situatie leidde ertoe dat alle actoren, met inbegrip van de producenten, **hun toestemming gaven om de keten te privatiseren**, of toch ten dele. Maar de burgeroorlog in 2003 blokkeerde het proces, tot de Wereldbank in 2008 zijn begrotingssteun (goed voor 51 % van het staatsbudget in 2009) koppelde aan de voorwaarde van de privatisering van de koffieketen.

De koffieessen worden ontpulpt © Counter Culture Coffee

EEN OMSTREDEN PRIVATISERING

De strategie die in 2008 werd aangenomen was niet onomstreden. Ze stoelde op twee pijlers:

- Verkoop van de overheidsactiva in de keten (vooral dan de verkoop van 133 wasstations, 2 fabrieken voor het ontvellen* en verpakken van de koffie) aan voornamelijk buitenlandse particuliere exploitanten, die volgens de Wereldbank de enigen waren die het nodige kapitaal en de competentie konden aanbrengen voor de herlancering van een mislukte keten.
- Opstelling van een nieuw institutioneel en regelgevend kader voor de keten. Het voormalige staatsbedrijf voor koffie OCIBU (Office du café du Burundi) werd vervangen door de regelgevende instantie ARFIC (Autorité de régulation de la filière café) en door InterCafé, die de belangrijkste spelers van de sector verenigt.

Door deze procedure werden de koffieboeren uitgesloten want potentiële kopers moesten beschikken over een bankrekening met daarop een bedrag van één miljoen dollar sinds minimum 3 jaar. De producenten hadden trouwens van tevoren niet de financiële middelen om de wasstations, die tussen de 60 000 en 150 000 USD kostten, te kopen.

De koffieboeren, verenigd binnen de nationale confederatie van Burundese koffieboeren CNAC (Confédération nationale des associations de caféiculteurs – zie kadertje) eisten minstens 50 % van de aandelen van de wasstations. Sinds meer dan twee decennia werd immers een vergoeding van 60 FBu/kg koffiebessen geïnd bij elke producent om de staatsschuld uit de jaren 80 terug te betalen, toen de wasstations gebouwd werden.**

* Bij het ontvellen worden de koffiebomen ontdaan van hun laatste beschermingsomhulsel, de hoornschild (door vooraf het vruchtvlees (=pulp) te verwijderen konden de koffiebomen van het vruchtvlees losgemaakt worden). Door het ontvellen krijg je groene koffiebomen, klaar om gesorteerd en uitgevoerd te worden naar een koffiebranderij.

**Steunaanvraag ingediend door de CNAC bij het Trade for Development Centre in 2012.

De CNAC

De nationale confederatie van Burundese koffieboeren (Confédération Nationale des Associations des Caféiculteurs)

De CNAC werd opgericht in 2004 en telt 130 000 leden. Ze vertegenwoordigt de koffieproducenten en verdedigt hun belangen (betaalde prijzen, verkoop, enz.) binnen verschillende besluitvormingsorganen, meer bepaald in het kader van de terugtrekking van de overheid uit de koffieketen.

Ze ontwikkelt ook relaties ter bevordering van de solidariteit en de uitwisseling van technologie tussen de verenigingen, coöperaties van koffieboeren uit Burundi en die uit andere landen.

De CNAC wordt ondersteund door twee lokale ngo's: Inades en Adisco, en ook door de Koning Boudewijnstichting, Solidarité socialiste en IRED uit Genève.

www.cnacburundi.org

Dalende prijzen en verminderde productie

Voor Joseph Ntirabampa, voorzitter van de CNAC, heeft de privatisering enkel negatieve gevolgen: de bedrijven die koffie ontvellen maken winst ten koste van de koffieboeren die hun prijzen zien zakken.*

"Wij werken met verlies. In 2012 kreeg ik 460 Burundese frank (FBU) per kilo koffiebonen (0,25 euro) terwijl ik, om mijn perceel rendabel te houden, 1000 FBU per kilo zou moeten krijgen".** Het is dan ook niet verwonderlijk dat veel koffieboeren het interessanter vonden om bonen (de groente) te kweken die in 2013 gekocht werden voor meer dan 1500 FBU per kilo, eerder dan te werken op hun koffievelden.

Een wasstation voor koffiebonen. Foto credit : Counter Culture Coffee

Legende foto : Een koffiewasstation ©: Counter Culture Coffee

* Philippe Ngendakumana, Privatisation de la filière café : un bilan mitigé, IWACU, 28 september 2014.

<http://www.iwacu-burundi.org/privatisation-de-la-filiere-cafe-un-bilan-mitige>

** Matthieu Millecamps, Les paysans burundais confrontés à la privatisation de la filière café, Rfi, 25 augustus 2013

“

De omstandigheden waarin deze privatisering is gebeurd zijn eenvoudigweg schandalig omdat de koffieboeren niet de mogelijkheid hadden om de activa waarvan ze afhankelijk zijn voor de verwerking en de verkoop van de koffiebonen, terug te kopen. Webcor is een Zwitserse onderneming die in 2009 via een openbare aanbesteding 117 van de in totaal 145 koffieverwerkingsfabrieken heeft overgenomen aan verbazingwekkende voorwaarden; Webcor betaalde gemiddeld 77 000 dollar per fabriek terwijl deze fabrieken veel meer waard zijn.

De openbare aanbesteding was zo berekend dat de koffieboeren deze fabrieken niet konden overnemen aangezien ze een omzet van minstens 1 miljoen dollar over de drie voorgaande jaren moesten hebben, iets wat voor de Burundese koffieboeren onmogelijk was. Ik interpreteer deze aanpak van de Wereldbank als een poging om de Burundese staat te dwingen om de staatsactiva te liquideren ten koste van de kleine Burundese koffieboeren.

”

Olivier de Schutter, voormalig rapporteur van de Verenigde Naties voor het recht op voedsel, in een interview aan Jean-Pierre Boris op RFI, op donderdag 25 april 2013.

Het wegvallen van deze teelt heeft uiteraard **gevolgen voor de algemene productie**. In 2004 produceerde de provincie Kayanza 45 000 ton koffie. Negen jaar was dit nog slechts 1000 ton. Anselme Nyarushatsi, directeur van Sogestal Kayanza: "Sinds het liberaliseringsproces begonnen is in de keten gaat het er almaar op achteruit."*

"De manier waarop het land de koffieketen aan het hervormen is, dreigt de bestaansmiddelen **van heel wat kleine producenten te destabiliseren**", zo waarschuwen in 2013 Olivier De Schutter, Speciale Rapporteur bij de Verenigde Naties voor het recht op voedsel, en Cephas Lumina, Onafhankelijk Expert over de buitenlandse schuld en de gevolgen voor de mensenrechten.

Zij wensen dat de keten zo wordt hervormd dat de coöperaties van koffieproducenten een groter aandeel van de waarde van de koffie ontvangen. Zo zou de koffieproductie meer kunnen bijdragen tot het terugschroeven van de armoede en tot de plattelandsontwikkeling.

Intussen organiseren en verenigen de **producenten zich in coöperaties**, aangemoedigd door de CNAC, om zo het nodige geld te verzamelen om kleine wasstations (SDL of 'stations de lavage') te bouwen. Momenteel hebben een twintigtal van de 104 coöperaties al hun wasstation gebouwd waardoor ze al iets meer van de toegevoegde waarde ontvangen.

Herziening van de privatiseringsstrategie

Omwille van de groeiende tegenstand en omdat de producenten nieuwe kleine wasstations begonnen te bouwen, herzag de Burundese overheid haar privatiseringsstrategie in september 2014, tot genoegen van de CNAC. In het kader van de derde verkoopfase van de overheidsactiva zullen de producenten de mogelijkheid hebben om 30 van de 77 te koop gestelde wasstations te kopen.

Koffie drogen in de zon © Counter Culture Coffee

* Armel-Gilbert Bukeyenzea, Kayanza : bye-bye le café, 28 juli 2013

DE STEUN VAN HET TRADE FOR DEVELOPMENT CENTRE

Het Trade for Development Centre (TDC) is een programma van BTC, het Belgisch ontwikkelingsagentschap. TDC heeft als doel eerlijke en duurzame handel te promoten en de markttoegang voor micro-, kleine en middelgrote ondernemingen uit het Zuiden te verbeteren.

TDC ondersteunt drie projecten in de koffiesector in Burundi, zodat de producenten een groter aandeel van de toegevoegde waarde kunnen ontvangen.

CAPACITEITSVERSTERKING IN TECHNISCHE BIJSTAND VOOR DE VERENIGING COCOCA

Na een bezoek van de CNAC (Confédération nationale des producteurs de café) in 2012 aan de koffiecoöperatie Oromia in Ethiopië waren de vertegenwoordigers van de coöperaties overtuigd om samen te werken en zo toegang te hebben tot financiering, de koffiekwaliteit te verbeteren en de koffie te verkopen op de wereldmarkt.*

Op 15 oktober van hetzelfde jaar zag de unie van koffieboeren COCOCA (Union des coopératives des caféiculteurs) het daglicht met als missie de productie, verwerking en verkoop van de koffie van zijn leden te coördineren.

De unie telt momenteel 17 leden die 6416 mensen vertegenwoordigen, en biedt diensten aan negen bijkomende coöperaties. COCOCA is specifiek gericht op de markt van de specialiteitenkoffie (bio, eerlijke handel, ...).

Door het gebrek aan personeel kan COCOCA echter niet beantwoorden aan de behoefte aan technische bijstand voor haar leden. Momenteel wordt slechts 1/5 van de productie verkocht als koffie van hoge kwaliteit.

Het project dat door TDC wordt ondersteund versterkt de unie op dat vlak. Er zullen vormingswerkers aangeworven worden om goede landbouwpraktijken te verspreiden in de coöperaties.

Kerncijfers

Bijdrage van TDC: 115 000 euro

Duur van het project: 3 jaar

Begunstigden: 6416 producenten

Een boekhouder zal hun financiële beheer verbeteren en een marketingexpert staat in voor marktonderzoek en de verkoop van de koffie aan een rendabele prijs.

In de toekomst wil COCOCA de koffie verkopen op de lokale markt, aan de Burundese consumenten. Ze hebben al een naam voor het merk gevonden: Horomama.

*Steven De Craen, Trade for Development Centre

CAPACITEITSVERSTERKING EN DRINKWATERVOORZIENING VOOR DE COÖPERATIE DUSANGIRIJAMBO

Deze coöperatie bestaat uit 400 leden (73 vrouwen en 323 mannen) en werd opgericht in 2009 in het noorden van de provincie Kayanza, één van de belangrijkste koffieregio's van Burundi.

De coöperatie kreeg in 2013 een Fairtrade-certificatie, is lid van COCOCA en beschikt over een eigen wasstation.

Ondanks deze belangrijke verwezenlijkingen beschikt de coöperatie momenteel niet over het nodige management dat een goede werking kan garanderen. Bovendien is het water dat wordt gebruikt om de koffie te wassen niet proper genoeg.

Het project dat wordt ondersteund door het TDC wil daarom een beheerder aanwerven. Die zal instaan voor de coördinatie van de coöperatie en zal worden gesteund door COCOCA voor het organiseren van opleidingen op vlak van de goede werking van coöperaties.

Een landbouwkundige zal de leden begeleiden bij de verbetering van de landbouwpraktijken en zich daarbij toespitsen op biologische en duurzame landbouw.

Kerncijfers

Bijdrage van het TDC: 69 000 euro

Duur van het project: 3 jaar

Begunstigden: 400 producenten

Drinkwater wordt voorzien voor het wasstation wat de kwaliteit van de geproduceerde koffie ten goede zal komen. Dit heeft een onmiddellijke impact op de inkomens van de producenten.

Dusangirijambo heeft ambitie en wil bijna alle producenten uit de streek laten aansluiten zodat de volumes van zowel productie als verkoop stijgen.

De leden van de coöperatie Dusangirijambo © CTB, Steven De Craen

GEBRUIK VAN BIOLOGISCHE BEMESTINGSMIDDELEN OM DE KWALITEIT VAN DE KOFFIE VAN DE COÖPERATIE NKAMWA YACU TE VERBETEREN

De coöperatie Nkamwa Yacu werd opgericht in 2007 en verenigt de koffieboeren van de heuvels van Wingoma, in de provincie Muyinga, dichtbij de grens met Tanzania. Nkamwa Yacu telt **339 leden** (276 mannen en 63 vrouwen) en verwierf in 2010 een eigen station voor het wassen en ontpulpen.

De coöperatie kampt momenteel met een dalende productie door het gebrek aan een geschikte meststof. De koffieplanten brengen niet meer voldoende op.

Het project dat wordt gefinancierd door het Trade for Development Centre wil de productie en de kwaliteit van de koffie verbeteren door organische meststoffen te gebruiken. Er zullen 4 composteersites gebouwd worden binnen de coöperatie, 45 koeien en geiten zullen mest produceren. De producenten van hun kant zullen worden opgeleid om mest klaar te maken en de koffieplanten te bevruchten. Deze inspanningen zouden een biologische certificering moeten opleveren.

Daarnaast worden verschillende maatregelen genomen om de erosie op de heuvels tegen te gaan, bijvoorbeeld het planten van fixerende kruiden op de contourlijnen over een afstand van 20 km.

Een adviseur zal proberen het belang en de voordelen uit te leggen van lid te zijn van een coöperatie om zo nieuwe producenten aan te trekken.

Kerncijfers

Bijdrage van het TDC: 35 000 euro

Duur van het project: 2 jaar

Begunstigde: 339 producenten

De leden van de coöperatie Nkamwa Yacu © CTB, Steven De Craen

TRADE FOR DEVELOPMENT CENTRE

*BTC, Hoogstraat 147
1000 Brussel
www.befair.be*

BTC

**DE BELGISCHE
ONTWIKKELINGSSAMENWERKING .be**

© BTC, Belgisch ontwikkelingsagentschap - maart 2015.

Realisatie: Samuel Poos

De meningen in deze publicatie zijn afkomstig van de auteur en zijn niet noodzakelijk deze van BTC of van de Belgische Ontwikkelingssamenwerking.

Delen van deze publicatie mogen gebruikt worden voor niet-commerciële doeleinden mits vermelding van bron en auteur.

Verantwoordelijk uitgever: Carl Michiels, Hoogstraat 147, 1000 Brussel.
Foto cover: © Counter Culture Coffee